

Said Nursi, her zamankinden daha fazla genişleyerek merak uyandırıyor ve yayılıyor; gerçek dindarlıkla din siyaseti üzerindeki farkın da netleşmesini sağlayan bir kerteriz noktası olarak ortaya çıkıyor.

Yeni dönem, dünya değerleriyle Said Nursi terkiibinden oluşabilir

Mehmet Altan

(Prof. Dr., İstanbul Ü. İ.İ.B.F)

Köprü dergisi için zaman zaman röportaja gelindiğinde sorulan sorulardan biri şudur: “Said Nursi niçin İslami hiç bir partiyi desteklemedi. Bunu, “başınıza gelecekleri önceden gördüğü için desteklemedi” diye cevapladım. Aslında önemli olan, gerçek dindarlık ile dini siyasete alet etme arasındaki büyük farktır. Geçenlerde bir vesileyle Van’a gittim. Arkadaşlar orada gezdirirken Said Nursi’nin çilekeşhanesini de gösterdiler. İşte o zaman, beklentisiz olanla güç ve para karşısında beklenti içinde olanın farkını orada gördüm. Yani, neden özellikle Yeni Said dönemindeki arayışın içinde gerçek dindarlık, gerçek inanç ve vicdanlı insanlık vardır. Zaman içinde gördüm ki, Said Nursi’nin siyaseti din üzerinden yapmakta neden mesafeli olduğunu zaman içinde daha iyi anladım. O Van’daki mağaradan kupon arazilere doğru bir çökmeyi kendi hayatında hiç yaşamamak için bunu tercih ettiğini gördüm.

Hakikati aramak... kendi içinde bir yolculuk yapmak... Felsefi bir devrim... Dışarıya karşı ahlak zabıtalığı değil, kendi iç yolculuğunun denetleyicisi olmak... Böyle birisiyle daha fazla mal mülk, pozisyon, uzun vadeli siyasi güç arayanlar arasında büyük bir farklılık oluşuyor. Aslında yeni dönemin bizler açısından en büyük kazanımı; gerçek dindarlığın bundan sonra daha fazla kendini koruyacağı, din istismarına bundan böyle izin verilmeyeceği bir aşamaya gelmiş olmamızdır. Bu yüzden Said Nursi, her zamankinden daha fazla genişleyerek merak uyandırıyor ve yayılıyor; gerçek dindarlıkla din siyaseti üzerindeki farkın da netleşmesini sağlayan bir kerteriz noktası olarak ortaya çıkıyor.

Bu açıdan, arkadaşlarımızın dünkü çalışmalarını dinlerken bazı notlar aldım. Biz 82 yıl yaşamış bir din aliminin bize bıraktıklarının üzerinden hayata bakarken, bir de bu günden düne baksak diye düşündüm. Bu toplantılarda hep dikkatimi çeken şey, dünden bugüne bakıyoruz. Bir de, bugünden düne bakmakta bir fayda sağlanacağını düşünüyorum. Mesela; Said Nursi, 54 yıl önce vefat etmiş. Ama bir çok arkadaşımızın da altını çizdiği temel hak ve özgürlükler, insan hakları gibi hususların 65 yıl önce kabul edildiği küresel bir anlayışın, Said Nursi’yle kesişen yönlerinin olduğunu görüyoruz. Şimdi dünden bugüne bakarken, bugünden düne bakarken de o temel hak ve özgürlükler vurgusuyla, Said Nursi’nin anlayışının örtüştüğünü göreceğiz. Bu anlayışın bütün yerküre insanları içi esas olan “İnsan

Hakları Bildirgesi”nin de 65. yılına denk düştüğünü göreceğiz. İşte ben bu sempozyumlarda, Said Nursi’den günümüze, günümüzden Said Nursi’ye karşılaştırmaların faydalı olacağını düşünüyorum.

Bazen bu tür çalışmalarda olaylara din ve hukuk açısından bakmanın getirdiği kimi farklılıklar olduğunu müşahade ediyoruz. Aslında böyle bir farklılığa gerek yok. Çünkü hukukun temelinde de din vardır. Nasıl gerçek inançlı bir insan vicdan sahibi ise, hukuk da bu vicdanın matematikselleşmiş halidir. Burada “din ve hukuk üzerinde ayrı hassasiyetler göstermenin ayrı bir gereği var mı?” onu da ayrıca tartışmak lazım diye düşündüm

Şunu ifade etmek istiyorum. Az önce açıklanan 5 farklı masa çalışmasının sonuçlarını, iki farklı grup oluştursak... bir ilahiyatçı hocalarımız yazsa, bir de hukukçu hocalarımız yazsa, sonra yeniden tartışsak, burada nasıl bir sonuç ortaya çıkar? Kimi bildirgenin kendi içinde, kimi de bildirgeler arasında farkların tartışılmasına yarar sağlamaz mı? Bunu da önemseydiğimi söylemek istiyorum.

İnsan yeryüzünün en kutsal canlısıdır. Yani esas olan insandır. Burada insanın kutsallığı söz konusudur. Yerkürede yaşayan yedi milyar insanın kutsallığı söz konusudur. Said Nursi’nin de vurguladığı gibi temel hakların demokrasiyle korunması gerekiyor. Nursi, çoğulculuğu, farklılıkların korunmasını vurguluyor.

İnsan olduğumuz için, doğduğundan ölümüne kadar devredilemez hakların sahibiyiz. Türkiye’de bu haklar iade edilse, yaşadığımız bu sorunlar ortadan kalkar. Şunu sormak istiyorum: Bir dindar hukuksal bir vurguyu nasıl yapar? Bence daha güçlü yapar. Said Nursi’nin anlatımından, buradaki tebliğler açısından rahatlıklar söyleyebiliriz ki, bir Müslüman’ın kesinlikle demokrat olması gerekir. Ama uygulamalara bakıyoruz, maalesef böyle olmuyor.

Mesela son tebliğde, Said Nursi’nin söylediği şekilde, Müslüman aleminin en büyük meseleleri bölünmüşlük, cehalet ve fakirliktir. Peki neden? Kutsal kitabın doğruluğu ve güzelliğiyle, uygulaması arasındaki fark nereden çıkıyor? Onun için de Nursi, uygulamaları müsbet ve menfi diye ikiye ayırıyor. İnsanın ve toplumun bir kutsal metnini uygularken bile bu kadar hem müsbet hem menfi iki ayrım çıkar mı? Çıkmaması için neler yapılabilir? Acaba bunlara karşı ilahiyat ve hukukun birlikte çalışması, dinle hukukun birlikte yorumlanması ve bunun referanslarının aslında ayrı olmadığının dile getirilmesi, gerçek bir dindarın vicdan ve adalet sahibi olduğunun ve bu yola ittifakla çıkıldığının belirtilmesi acaba bu farkı giderir mi?

Acaba, neden bu kadar cehalet, bu kadar fukaralık ortaya çıktı? Bunu nasıl tartışmak, bunu nasıl değerlendirmek, buna nasıl bakmak gerekir? Buna biraz daha özeleştirisel noktada bakmak lazım. 57 tane Müslüman ülke var. Müslüman ülkeler dünya nüfusunun dörtte birini oluşturmasına rağmen dünyadaki toplam üretimin ancak yüzde on birini yapıyor. Bundan ortaya çıkan bölünme, kargaşa, kavga ve ihtiras... Türkiye bunu aşmaya yönelik çok iyi bir laboratuvarı. Bu açıdan inanılmaz derece umudum vardı. Türkiye’nin hem Müslüman hem de demokrat olabileceğini düşünüyordum ve buna da büyük destek veriyordum. Fakat bir noktadan sonra güç, iktidar ve para karşısında benim umduğum noktadan farklı bir noktaya gi-

*İnsan
olduğumuz için,
doğduğundan
ölümüne kadar
devredilemez
hakların sahibiyiz.
Türkiye’de bu
haklar iade edilse,
yaşadığımız bu
sorunlar ortadan
kalkar.*

Türkiye’de siyaset ya din istismarından yapılıyor ya ırk istismarından yapılıyor, ya da mezhep istismarından yapılıyor. Henüz insan olma vasfına gelememi Türk siyaseti. Said Nursi insan olma vasfı üzerinden bir dünya arayışı içerisinde. Said Nursi Kuran’a, dine vurgu yapıyor; ama esas temel olarak insan üzerinden meseleleri değerlendiriyor.

dildiğini görmeye başladım. Bu durumdan sizlerin de rahatsız ve huzursuz olduğunuzu zaten hissediyorum. Hissetmekten öte, Teknoloji Bakanı gibi söylemeyeyim, fiilen biliyorum. Şunu görmek gerekiyor. Türkiye’de siyaset nereden yapılıyor? Türkiye’de siyaset ya din istismarından yapılıyor ya ırk istismarından yapılıyor, ya da mezhep istismarından yapılıyor. Henüz insan olma vasfına gelememi Türk siyaseti. Said Nursi insan olma vasfı üzerinden bir dünya arayışı içerisinde. Said Nursi Kuran’a, dine vurgu yapıyor; ama esas temel olarak insan üzerinden meseleleri değerlendiriyor. İnsanın dini, ırkı, insan olma vasfı... bulunduğu coğrafyaya, bulunduğu yere göre değişebilen, annesinden babasından tevarüs ettiği özelliklerdir. Ama coğrafyası değiştiği, insan olma vasfı değişmez. Onun için de askeri vesayet üzerinden siyaset olmaz, dini siyasete alet etmek yahut din istismarı üzerinden de siyaset olmaz. Peki o zaman nasıl bir yol bulacağız? İşte bu yüzden bu tür toplantıların önemi artıyor. Burada söylenen temel yapı, aslında vatandaşlık hukukudur. Biz aslında ufacık bir gezegende yaşıyoruz. On dört milyar yıl önce oluşmuş bir kainatta, milyarlarca güneş sistemi gibi bir sistem içinde, ufacık bir gezegendeyiz. O gezegende bugüne kadar 125 milyar insan yaşamış. O insan olma vasfının ortak özelliklerinin daha pekiştiği, öne çıktığı, ulus devletten ziyade ulus üstü birliklerin kurulduğu, bizatihi insanın daha kutsal olduğu; ama bu yolda giderken de acıların çekildiği yeni bir döneme giriyoruz. Onun için “bu dünyayı insan üzerinden algılayan, insan üstünden dünyaya bakan, insan üzerinden hayata bakan Müslüman inancı, bir dindar kimliği nasıl olabilir?” sorusunun cevabı önemli. Ben bu tebliğlerden de hareketle, Türkiye açısından vatandaşlık hukukunun esas alındığı, insanın farklılıklarının dikkate alındığı, çoğulculuğun öne çıktığı bir dönem arayışı içinde olduğumuzu görüyorum. Birbirine benzemez insanların bir arada özgürce, ferah içinde nasıl yaşayabileceğini arıyoruz. Bunun adı, tam da Said Nursi’nin altını çizdiği gibi, demokrasidir, temel hak ve özgürlüklerdir ve insanın en kutsal olarak kabulüdür. Bunu inkar ederek insanlık da olmaz, siyaset de olmaz, Müslümanlık da olmaz, bu hedeflere varmak da mümkün olmaz. Türkiye bunu fena bir şekilde, sona eren bir dönem sonunda anlıyor.

Said Nursi çok çilelerle yaşamış bir din alimidir. Bu çileler neticesinde demokratikleşme, sosyolojik olarak normalleşme gelecek derken, bu sefer de din istismarının bizi çok yaralayan, gerçek dindarları ve inanç sahiplerini üzen farklı uygulamalarını görüyoruz. Buradan hareketle, insanlığın bulunduğu çarelerle bizim yerel kültürümüzün, inancımızın, dinimizin, hayat biçimimizin bağdaşmasını sağlayacak yeni arayışlar, yeni sempozyumlar, yeni çalışmalar yapmamız gerekir. Said Nursi, buna uygun büyük bir külliyatla, büyük bir çalışmayla ve büyük bir emekle, kendisi için para- pul, iktidar beklemeden yaptığı işlerle yeni Türkiye’de geçerli olabilecek ve önem kazanacaktır. Bir taraftan küreselleşmenin dünya değerleriyle, bir taraftan da onun bu topraklardaki fiili bir yerel izdüşümü olarak Said Nursi terkinin yeni dönemi aramanın mümkün olduğunu düşünüyorum.